

Петро Натикач
(м. Житомир)

ДУХОВНЕ ЖИТТЯ ВОЛИНИ В 20-30-Х РОКАХ ХХ СТ.

Духовне життя 20-30-х років ХХ ст. в Україні є предметом вивчення та аналізу істориків, філософів, політологів, філологів. Продуктивними в цьому плані є також регіональні дослідження, які багато в чому доповнюють, деталізують, а тим само і збагачують загальну картину проблеми. Метою нашої розвідки є аналіз процесів у духовному житті Волині цього періоду, конкретніше - Волинської округи, яка тоді охоплювала 13 районів Волинської губернії з центром у м. Житомир.

Партія більшовиків побачила величезну силу національної ідеї, національної свідомості, розвитку національних мов і хотіла використати це в інтересах утвердження комуністичного світогляду. "Коренізація" полягала, по-перше, в українізації, тобто наданні українському етносу широких прав у сфері партійного і державного будівництва, розвитку освіти, української мови, літератури, українських засобів масової інформації, театру, музики, малярства, національної церкви та ін. А, по-друге, "коренізація" мала метою розвиток освіти і культури національних меншин. Хронологічно "коренізація" охоплює приблизно 1923 - 1933 рр.

З проблеми "коренізації" на Волині є значна наукова література, тому зупинимось на інших сферах духовного життя, які, проте, теж були пов'язані з політикою "коренізації".

Активну роботу в цьому плані проводив Волинський державний музей. Етнографічний відділ музею, який очолював відомий в Україні етнограф Василь Кравченко, вивчав національні меншини краю. Так, співробітники музею описали польську Мархлевську порцелярню, Стародубський німецький колгосп у Пулинському районі, побут німців у Ярунському районі.

У часи "коренізації" значних успіхів досягла українська література та мистецтво. Влада серйозно ставилася до проблем української культури. До задоволення культурних потреб українців і національних меншин. І хоча культура розвивалася в руслі "національної за формою, соціалістичної за змістом", вона мала в той час багато досягнень.

У Житомирі з'явилися відділення всеукраїнських літературних груп: ВУСПП, "Плуг" та ін. З початку серпня 1928 р. при газетах "Радянська Волинь" та "Робітник" почало працювати бюро порад літераторам ("Літературна консультація" (ЛІК)), до складу якого серед інших входив відомий письменник Микита Годованець.

Широко відзначалися щороку Шевченківські дні, що проходили під гаслами: "Ми відвоювали Шевченка у тих, хто з лицемірною побожністю спекулював його ім'ям", "Великий бунтар - пророк оновленої України", "Поет пригноблених мас".

Шанували на Волині ім'я Івана Франка, за офіційною термінологією - "Каменяра соціалізму". У 1926 р. ім'я Франка було присвоєно Житомирському державному університету (тоді - Інститут народної освіти).

17 вересня 1929 р. у Житомирі було відкрито меморіальну дошку Михайла Коцюбинського. У Житомирському ІНО засновано дві стипендії ім. Коцюбинського, видано книги про перебування письменника на Волині.

У червні 1930 р. в окрузі проходив місячник української культури, були організовані численні вечори, на яких із лекціями "На літературному фронті" виступали викладачі ІНО.

Велика роль у проведенні українізації належала Іванові Кочерзі, українському драматургові, який працював у редакції газети "Робітник". У цей час у Житомирі йдуть його п'єси "Алмазне жорно", "Навчила доля, де шлях до волі" та ін.

При Волинській окрполітосвіті працювала майстерня-студія хореографічного мистецтва (балетна студія), якою керував колишній артист Ленінського академічного театру і викладач Ленінградського хореографічного технікуму балетмейстер М.Л. Гавліковський.

У 1931 р. у Житомирі організовано театр "Червоний шлях", у якому працювало 32 артисти. Митці ставили п'єси І. Микитенка "Кадри", "Диктатура", М. Куліша "Мина Мазайло", Ю. Яновського "Лютість", Лесі Українки "Лісова пісня". Наросвіта створила "Театр юного глядача".

Розгортав свою роботу Житомирський історичний музей, який систематично влаштовував виставки. Правда, у пресі критикували, що "найубогіше представлений колгоспний відділ" (і це ще в 1932 р.). У музеї було 7 відділів, серед яких - згадуваний вище етнографічний відділ, соціально-політичних відносин (історичний) з антирелігійним підвідділом. Але, як писала місцева преса, у музеї міль їла вовняні речі, шашель - дерев'яні, миші - книжковий фонд, який налічував майже 100 тис. книг.

У грудні 1927 р. в окрузі святкували 70-річчя академіка, історика Дмитра Багалія. У цьому ж році було вшановано пам'ять українського композитора Миколи Лисенка. 1927 р. у Житомирі починає працювати філіал музичного товариства ім. Леонтовича, при якому створено зразковий хор, квартети, тріо та інші музичні групи. Також утворено філіалі Всеукраїнського товариства революційних музик (ВУТОРМ). Головою правління було обрано ректора Житомирського ІНО В. Гоцу.

У побут волинян входить кіно. Уже в 1926 р. відбулася перша демонстрація німого кіно в с. Троянів, а на початку 30-х років показують уже "звукоговорящі" фільми. Серед них - звуковий фільм "Кармалюк", у

якому брала участь заслужена капела "Думка" під керівництвом Н. Ф. Городовенка та симфонічний оркестр Київського комітету радіомовлення. У 1926 р. у Житомирі розпочалися зйомки кінокартини "Тарас Трясило", в основному натурні батальні сцени козацько-селянського повстання 1630-1631 рр.

У ці роки в Житомирі та інших населених пунктах області проходили гастролі провідних українських і російських театрів, відомих артистів.

Назвемо окремі факти, почерпнуті з газети "Радянська Волинь". Так, улітку 1929 р. та восени 1931 р. державна опера України ставила в Житомирі оперу "Тарас Бульба". У грудні 1926 р. у місті перебував театр ім. І. Франка. Провідний актор театру Гнат Юра заявив, що метою приїзду артистів є "повалити халтуру, яка ще міцно засіла в провінційних містах". У серпні 1927 р. у Житомирі відбулися гастролі Харківського українського державного театру. Глядачі побачили п'єси "Маруся Богуславка", "Катерина", "Запорожець за Дунаєм".

28 травня 1931 р. до Житомира втретє приїздила капела "Думка", яка привезла більше 500 кращих зразків української пісенної творчості народів СРСР та твори світових композиторів. Артисти провели концерти в місті, серед воїнів, у с. Левків. Перелік прикладів багатства культурного життя можна продовжувати.

Проводячи політику "коренізації", Комуністична партія намагалася тримати її в суворо визначених нею самою рамках. Зміцнивши свою владу та побоюючись всенародного розмаху культурно-освітніх процесів, партія більшовиків уже на початку 30-х років припинила "коренізацію", стала проводити наступальну боротьбу з проявами вільнодумства в літературі, мистецтві, релігійному житті (Факти взято з фондів Житомирського обласного державного архіву, газет "Радянська Волинь" та "Робітник" за 20-і роки ХХ ст.).